

Wyrok z dnia 5 lutego 1997 r.
II UKN 74/96

Konieczność redukcji zatrudnienia z przyczyn dotyczących pracodawcy, jako przesłanka uprawnienia do emerytury na podstawie przepisu § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 27) podlega w razie sporu ocenie z perspektywy całego zakładu pracy, a nie jego komórki organizacyjnej, czy stanowiska pracy zajmowanego przez ubiegającego się o taką emeryturę.

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Maria Mańkowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 5 lutego 1997 r. sprawy z wniosku Niny M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 30 października 1996 r. [...]

o d d a l i ł kasację

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. decyzją z dnia 6 lipca 1995 r. odmówił wnioskodawczyni Ninie M. prawa do emerytury na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz.U. Nr 4, poz. 27), ponieważ ustalił, że stanowisko zajmowane przez ubezpieczoną (klasyfikator mleka) nie zostało zlikwidowane, tylko zmieniła się prawna podstawa jego realizacji z umowy o pracę na umowę zlecenia. Po rozpoznaniu odwołania wnioskodawczyni, decyzją tę zmienił Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku, który wyrokiem z dnia 20 maja 1996 r. [...] przyznał ubezpieczonej prawo do wcześniejszej emerytury z dniem 1 lipca 1995 r. Sąd Wojewódzki w oparciu o świadectwo pracy ustalił, że odwołująca się została z pracy w Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w D.B. zwolniona z dniem 30 września 1994 r. z powodów ekonomicznych w trybie art. 10 w związku z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 1990 r, Nr 4, poz. 19 ze zm.). Pierwotną decyzją z dnia 17 czerwca 1995 r. ZUS przyznał wnioskodawczyni emeryturę od dnia 1 października 1994 r. Następnie ustalił, że nie było ku temu podstaw. Odwołująca była bowiem zatrudniona do dnia 30 czerwca 1995 r. na 3/4 etatu, zaś jej mąż na 1/4 etatu, a od dnia 1 do dnia 15 lipca 1995 r. na 3/4 etatu. Od dnia 18 do dnia 31 lipca 1995 r. skup mleka na podstawie umowy zlecenia prowadził Jerzy K., z którym od dnia 1 sierpnia do dnia 31 grudnia 1995 r. zawarto umowę o pracę na 3/4 etatu.

W takiej sytuacji organ rentowy uznał, że zlikwidowano jedynie 1/4 etatu, a zwolnienie wnioskodawczyni nie nastąpiło z przyczyn ekonomicznych. Sąd Wojewódzki nie podzielił jednak takiego stanowiska i z powołaniem się na judykaturę Sądu Najwyższego stwierdził, że pojęcie zmniejszenia zatrudnienia obejmuje także skrócenie czasu pracy osób przyjętych na miejsce zwolnionych pracowników.

Rewizję od tego wyroku, wniesioną przez organ rentowy w dniu 12 lipca 1996 r., oddalił Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 30 października 1996 r. [...] Z powołaniem się na wyjaśnienia wnioskodawczynie oraz zeznania słuchanego w charakterze świadka Eugeniusza P. - prezesa Zarządu Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w D.B., Sąd Apelacyjny stwierdził, że wskutek spadku skupu mleka, notowanego we wszystkich 41 zlewniach na terenie działania Spółdzielni, jej Zarząd podjął decyzję o redukcji zatrudnienia, która w 1995 r. objęła 16 pracowników i w ostatecznym efekcie przyniosła pracodawcy oszczędność rzędu 9 i 1/2 etatów. Nie ma więc racji organ rentowy, gdy kwestionuje tryb zwolnienia wnioskodawczynie, a tym samym jej prawo do wcześniejszej emerytury. Wprawdzie w punkcie skupu w S., gdzie pracowała wnioskodawczynie nie doszło do likwidacji stanowiska pracy, tylko do zmniejszenia łącznego wymiaru czasu pracy zatrudnionych tam osób z całego etatu do 3/4, ale ustawa o grupowych zwolnieniach ma również zastosowanie do takich sytuacji.

Kasację od powyższego orzeczenia złożył w dniu 3 grudnia 1996 r. organ rentowy, zarzucając naruszenie przepisu § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 stycznia 1990 r. oraz art. 10 w związku z art. 1 ust. 1 ustawy o grupowych zwolnieniach i domagając się "zmiany" zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania wnioskodawczynie od decyzji z dnia 6 lipca 1996 r. Zwolnienie wnioskodawczynie nie było - zdaniem skarżącego - spowodowane wyłącznie przyczynami wymienionymi w art. 1 ust. 1 ustawy, a tylko w takim przypadku stosuje się przepis jej art. 10 ust. 1. Na występowanie również innych przyczyn zwolnienia wnioskodawczynie wskazuje według skarżącego zbagatelizowany przez Sąd Apelacyjny fakt, że w zlewni w S. pracodawca rozwiązał umowę z pracownikiem zatrudnionym na 3/4 etatu, a pozostawił w zatrudnieniu pracownika pracującego na 1/4 etatu.

W odpowiedzi na kasację złożonej w dniu 17 grudnia 1996 r., wnioskodawczynie wystąpiła o oddalenie skargi organu rentowego.

Sąd Najwyższy rozważył co następuje:

Kasacja jest bezzasadna i podlega oddaleniu.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 27) stanowi w § 1 ust. 1, że na wcześniejszą emeryturę w trybie tego rozporządzenia mogą przejść pracownicy, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w okolicznościach określonych w art. 1 ust. 1 i 2 oraz art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r., Nr 4, poz. 19 ze zm.). Zwolnienie wnioskodawczynie w takich okolicznościach wynika zarówno z zaświadczenia będącej jej pracodawcą Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w D.B., jak też z zeznań prezesa Zarządu Spółdzielni, słuchanego w charakterze świadka. W zeznaniach tych przekonywująco wykazano, że w 41 zlewniach mleka należących do Spółdzielni nastąpił spadek jego skupu, który nadal pozostaje na niskim poziomie, a nawet wykazuje dalszą tendencję zniżkową. Wobec tego Zarząd Spółdzielni postanowił z przyczyn ekonomicznych zredukować zatrudnienie, które w 1995 r. objęło 16 osób i przyniosło w skali zakładu pracy likwidację 9 i 1/2 etatu.

O 1/4 etatu obniżył się też wymiar zatrudnienia w punkcie skupu mleka w S., gdzie pracę wykonywała wnioskodawczynie, choć fakt ten jest dla oceny przyczyn jej zwolnienia pozbawiony doniosłości. Konieczność dokonania redukcji zatrudnienia z przyczyn dotyczących pracodawcy podlega bowiem w razie sporu badaniu z perspektywy całego zakładu pracy, a nie jego poszczególnych komórek organizacyjnych, będących dla danego pracownika miejscem wykonywania pracy. Zwolnienia wnioskodawczynie z ekonomicznych

przyczyn dotyczących jej pracodawcy nie sposób więc kwestionować na tej podstawie, że w miejscu wykonywanej przez nią pracy, tj. w zlewni mleka w S., zatrudnienie zmniejszyło się o 1/4 etatu, gdy tymczasem zainteresowana była tam uprzednio zatrudniona w wymiarze 3/4 etatu. Etatowe zatrudnienie w S. mogłoby też pozostać na dotychczasowym poziomie, a nawet ulec zwiększeniu, gdyż nie ma przeszkód, aby globalną redukcję zatrudnienia w zakładzie pracodawca łączył z dostosowywaniem jego skali, czy struktury do potrzeb procesu pracy na poszczególnych stanowiskach pracy, jego wydziałów, czy placówek terenowych. Organ rentowy nie miał więc podstaw, aby kwestionować uprawnienie wnioskodawczyni do wcześniejszej emerytury z tytułu trzydziestopięcioletniego stażu ubezpieczeniowego, co słusznie orzekły Sądy obu instancji i na co zwracała też uwagę opinia Rady Nadzorczej Oddziału z dnia 23 listopada 1995 r. [...]

Z wyżej wskazanych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji.

N o t k a

W orzecznictwie i doktrynie występuje rozbieżność w kwestii, czy zmniejszenie zatrudnienia (rozumiane jako zmniejszenie liczby pracowników) jest w ogóle przesłanką stosowania ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. w przypadku zwolnień indywidualnych. Przykładowo w **postanowieniu SA w Gdańsku z dnia 30 czerwca 1993 r., III APr 49/93 (OSP 1994 z. 7-8 poz. 127 z aprobowaną glosą I. Sierockiej** - patrz też W. Sanetra "Wypowiedzenie umowy o pracę po ostatniej nowelizacji kodeksu pracy" PiZS 1996 nr 5 s. 37) stwierdzono, że zmniejszenie zatrudnienia, o którym mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r., Nr 4, poz. 19 ze zm.), nie jest przesłanką nabycia prawa do odprawy w przypadku zwolnienia indywidualnego dokonanego na podstawie art. 10 ust. 1 tej ustawy.

Inaczej Sąd Najwyższy w **uchwale z dnia 14 grudnia 1994 r., I PZP 52/94 (OSNAPiUS 1995 nr 9 poz. 107, OSP 1995 z. 11 poz. 238 z krytyczną glosą I. Sierockiej**; patrz też: W. Sanetra "Wypowiedzenie umowy o pracę po ostatniej nowelizacji kodeksu pracy" PiZS 1996 nr 5 s. 37; L. Florek T. Zieliński "Prawo pracy" C.H. Beck W-wa 1996 s. 103; L. Florek "Prawo pracy Unii Europejskiej" [w:] "Europejskie prawo pracy i ubezpieczeń społecznych" pod red. L. Florka W-wa 1996 s. 43), **według której zmniejszenie zatrudnienia jest warunkiem nabycia prawa do odprawy pieniężnej z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r., Nr 4, poz. 19 ze zm.) w przypadku indywidualnego zwolnienia pracownika na podstawie art. 10 ust. 1 w zw. z art. 1 ust. 1 tej ustawy. Patrz też: wyrok z dnia 5 lutego 1991 r., I PR 441/90 (nie publikowany - powołany przez T. Liszcz "Prawo pracy" Gdańsk 1996 s. 236 i L. Florka "Zwolnienia pracowników z przyczyn dotyczących zakładów pracy" W-wa 1992 s. 12; wyrok SA w Katowicach z dnia 28 marca 1991 r., III APr 16/91 (OSA 1991 nr 1 s. 24) i wyrok z dnia 6 stycznia 1995 r., I PRN 119/94 (OSNAPiUS 1995 nr 12 poz. 146).**

Pamiętać też należy, iż Sąd Najwyższy uznał w **uchwale z dnia 16 marca 1994 r., I PZP 7/94 (OSNAPiUS 1994 nr 2 poz. 25)**, że zmniejszenie zatrudnienia, o którym mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r., Nr 4, poz. 19 ze zm.) oznacza także zmniejszenie wymiaru czasu pracy osób przyjętych do pracy w miejsce zwolnionych pracowników.

=====